

Asia: VN/20544/2024

## **Lausuntopyyntö luonnoksesta hyvinvointialueiden tehtäviä koskeviksi valtakunnallisiksi tavoitteiksi vuosille 2025-2029**

### **Lausunnonantajan lausunto**

#### **Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään**

Hyvinvointialueiden tehtäviä koskevat valtakunnalliset tavoitteet vuosille 2025–2029

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa ja toteaa seuraavaa.

Hyvinvointialueiden tehtäviä koskevat valtakunnalliset tavoitteet vuosille 2025–2029 on määritelty kokonaisuudessaan hyvin ja niissä on huomioitu kansallinen tilanne ja muutoksessa oleva toimintaympäristö. Tavoitteissa korostuu yhteistyö hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisuudessa ja Kuntaliitto näkee, että myös muut yhteistyön osa-alueet (kuten sivistys- ja sote-palvelujen, nuorisotyön, työllisyyden, kotoutumisen, turvallisuuden ja varautumisen sekä asumisen yhdyspinnat) tulisi huomioida tavoitteissa vahvemmin. Lisäksi tavoitteissa olisi tärkeää näkyä myös kuntien ja hyvinvointialueiden yleiset yhteistyörakenteet ja strategisen tason yhteistyö, jossa on kansallisen tilannekuvan mukaan vielä paljon tekemistä.

Lisäksi Kuntaliitto kiinnittää erityistä huomioita seuraaviin kohtiin:

#### **3.1 Väestön hyvinvointi, terveys ja turvallisuus**

Kuntaliitto pitää hyvänä sitä, että kokonaisuudessa tunnistetaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä tekevät eri toimijat. Tavoitteissa on tärkeää tunnistaa ja kannustaa hyvinvointialueita myös jatkamaan kuntien ja muiden toimijoiden kanssa yhteistyössä toteutettavia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintamalleja. Olemassa olevien paikallisiin ja alueellisiin erityispiirteisiin sopivien hyvien yhteistyömallien jatkuvuus ja edelleen kehittäminen on vaikuttavuuden näkökulmasta tärkeää.

##### **3.1.1 Sosiaali- ja terveydenhuollossa**

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistyössä tunnistetaan tarvittavan eri toimijoiden laajaa ja monialaista yhteistyötä, alueellisia yhteistyörakenteita ja yhteisesti sovittuja toimintakäytänteitä. Eri osa-alueiden edistämisessä korostetaan kokonaisvaltaisuutta, huomioiden kaikki taustatekijät, alueiden erityispiirteet ja monialaiset palvelut, kuten työllisyys- ja koulutuspalvelut. Kokonaisvaltaisuuden lisäksi on tärkeää tuoda esille myös monialaisen yhteistyön suunnitelmallisuus, joka toteutuu käytännössä muun muassa suunnitelmien yhteensovittamisen ja tähän liittyvänä valmistelun sekä sovittujen toimintarakenteiden ja toimintamallien kautta.

### 3.1.2 Pelastustoimessa

Pelastustoimen alueellisen valmiuden ja varautumisen osalta on tärkeää tunnistaa ja korostaa yhteistyötä kuntien kanssa, luonnoksessa mainittua yleisötilaisuuksiin liittyvää yhteistyötä laajemmin. Tärkeimpiä varautumisen yhteistyön osa-alueita kuntien ja hyvinvointialueiden välillä ovat väestönsuojelu, evakointijärjestelyt sekä väestön tilapäinen majoittaminen. Näissä kunnilla ja hyvinvointialueilla on omat vastuunsa. Yhteistyöllä ja yhteisellä harjoittelulla varmistetaan sujuva toiminta sekä selkeä vastuunjako myös häiriötilanteissa ja poikkeusolojen toiminnassa. Hyvinvointialueen ja kuntien laaja ja merkittävä yhteistyökokonaisuus varautumisessa ja turvallisuudessa on tärkeää tuoda tavoitteissa esille.

Hyvinvointialueet muodostavat alueellaan häiriötilannetiedon solmupisteen, jossa erilaiset myös kuntiin vaikuttavat häiriötilannetiedot tulevat pelastustoimen tilannekeskuksen ja/tai sote-valmiuskeskusten tietoon. Millään muulla viranomaisella ei ole tämäntyyppistä tilannekuvaa alueellisella tasolla. Olisi tarkoituksenmukaista edistää sote-valmiuskeskusten ja pelastustoimen tilannekeskusten yhteistyötä alueella siten, että yhdessä kuntien kanssa ne muodostaisivat alueellisen tilannekuvan / tilannetietoisuuden solmupisteen ja niissä olisi ympärivuorokautinen päivystys. Tilannetietoisuuden varmistamisen kannalta olisi tarpeellista harkita myös YTA-alueiden sote-valmiuskeskusten mahdollisuutta ympärivuorokautiseen päivystykseen.

### 3.2 Yhdenvertaiset palvelut

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että yhdenvertaisten palvelujen kohdalla korostettujen laadukkaiden, vaikuttavien ja kustannustehokkaiden palvelujen yhteydessä tunnistetaan myös kuntien palvelujen merkitys tavoitteen saavuttamisessa. Kuntaliitto pitää tärkeänä, että sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden välisen integraation lisäksi tunnistetaan tärkeänä kuntien ja hyvinvointialueiden palvelujen yhteensovitus niin, että eri palveluja tarvitsevien asukkaiden palvelupolut ovat sujuvat ja asiakkaan tarpeen edellyttäessä hän saa monialaisia palveluja oikea-aikaisesti.

Asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osalta on tärkeää tunnistaa myös kunnan rooli sekä erityisesti hyvinvointialueen ja kuntien yhteinen, suunnitelmallinen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ. Hyvinvointialueiden ja kuntien yhteistyö korostuu myös mm. luonnoksessa mainitussa terveellisessä elinympäristössä, jossa kuntien rooli on keskeinen. Sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden ammattilaisten yhteistyön lisäämisen lisäksi on tärkeää lisätä yhteistyötä myös kuntien ammattilaisten kanssa.

### 3.4 Vaikuttavuus

Vaikuttavuus muodostuu sosiaali- ja terveydenhuollossa yksilötasolla aikaansaaduista tai tavoitelluista muutoksista ihmisen terveydentilassa, toimintakyvyssä tai hyvinvoinnissa. Yksilöllisiin tarpeisiin vastataan kokonaisvaltaisesti, kustannustehokkaasti ja tarvittaessa monialaisesti. Kuntaliitto pitää tärkeänä, että vaikuttavuuden osalta tunnistetaan hyvinvointia edistävän ja ongelmia ennalta ehkäisevän toiminnan keskeinen merkitys vaikuttavuuden ja kustannusvaikuttavuuden näkökulmista. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ja ennalta ehkäisevän toiminnan yhteydessä on tärkeää korostaa hyvinvointialueen ja kuntien sekä muiden toimijoiden yhteistyön merkitystä.

#### 4.2 Laadukas tietojohtaminen, tiedon hallinta ja digitalisaatio

Laadukas tieto, järjestelmällinen tiedonhallinta ja tiedon hyödyntämisen jatkuva kehittäminen ovat hyvin tunnistettu olevan avainasemassa palvelujen kehittämisessä, hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden tavoittelussa. Myös tietoturvallisuus on tavoitteiden luonnoksessa mainittu, joskin sen käsitteleminen osana kokonaisuutta jää vähäiseksi. Kokonaisuudessaan tässä osuudessa on tunnistettu oikeita asioita, mutta jää epäselväksi, mikä on todellinen priorisointi eri ”tieto- ja digitalisaatioteeman” osa-alueisiin.

On tärkeää, että tiedolla johtamiseen liittyvää kehittämistä ei tehdä hyvinvointialueiden sisäisesti tai vain hyvinvointialueiden kesken ”kuplassa”, vaan tunnistetaan yhteistyön tärkeys erityisesti niissä toiminnoissa, joissa asiakkaan parhaaksi on tehtävä yhteistyötä esimerkiksi kuntien ja hyvinvointialueiden, usein Kelan ja myös muiden toimijoiden kesken. Riskinä on, että talouden ollessa tiukalla, käännytään sisäänpäin ja esimerkiksi yhteisen tietopohjan määrittelyn edellyttämän yhteistyön sijaan määritellään tiedolla johtamisen tietopohja vain omista tarpeista käsin.

Tämän vuoksi olisi yhtä tärkeää, kuten muillakin raportin osa-alueilla, panostaa myös viranomaisraajat ja organisaatorajat ylittävään tietopohjan kehittämiseen, yhteisten hyvän tiedon hallinnan toimintatapojen kehittämiseen, tietovirtojen tunnistamiseen ja laadun parantamiseen, yhteisten asiakaspolkujen ja niihin liittyvien tietotarpeiden tunnistamiseen ja digitaalisen turvallisuuden osalta yhteiseen tilannekuvaan ja toimintamalleihin. Yhteistyö tällä alueella vahvistaa myös luottamusta muiden viranomaisten työn laatuun, heidän tarpeidensa ymmärtämiseen ja siten viime kädessä parhaaseen mahdolliseen asiakaskokemukseen erityisesti niissä palveluissa, joissa asiakas asioi useamman eri viranomaisen kanssa. Esimerkkinä voidaan mainita kuntouttava työtoiminta ja sen liittyminen kuntien vastuulla oleviin työllisyyspalveluihin, sosiaalitoimen osalta useat eri palvelut (varhaiskasvatus, koulut, neuvolat, asuminen, vanhusten palvelut, työllisyys, liikuntapalvelut).

Erityisesti tiedon liikkuvuuden, tietosuojan ja henkilötiedon käytön osalta olisi hyvä avata myös enemmän kansalaiskeskustelua erityisesti arkaluonteisen henkilötiedon käytöstä ja siitä, millaista tiedonkäsitteilyä kansalaiset viranomaisilta odottavat. Luottamus viranomaisen toimintaan on vahvaa ja tätä täytyy jatkossakin vaalia. Teknologian ja tiedon suhdetta täytyy yhä enemmän myös selittää auki kansalaisille luottamuksen turvaamiseksi. Tässä keskustelussa olisi hyvinvointialueilla tärkeä rooli ja olisi hyvä, että kansalaiskeskustelua käytäisiin myös hallitusti ja ennakoiden, ei kriisien kautta tilanteessa, jossa jotakin on mennyt pieleen.

#### 4.3 Toimiva yhteistyö

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että tavoitteissa korostetaan toimivaa monialaista yhteistyötä eri toimijoiden ja myös kuntien kanssa. Tavoitteissa on tärkeää tunnistaa ja tuoda esille hyvinvointialueen ja kuntien erityinen yhteistyösuhde, jota on lainsäädännöllä määritelty.

Hyvinvointialueen ja kuntien on toteutettava valtuustokausittaiset yleiset yhteistyöneuvottelut (Laki hyvinvointialueesta 611/2021 14 §), vuosittaiset hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen neuvottelut (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 6 ja 7§). Yhteistyöneuvotteluissa hyvinvointialueen ja kuntien tulee neuvotella tehtäviensä hoitamiseen liittyvästä yhteistyöstä, tavoitteista ja työnjaosta. Neuvotteluissa voidaan sopia ainakin yhteistyön edellyttämistä yhteistoimintarakenteista, toimintamalleista sekä yhteistyön edellyttämästä tiedonkulusta. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen neuvotteluissa hyvinvointialueen, kuntien ja muiden alueella hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien toimijoiden tulee neuvotella hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteista, toimenpiteistä, yhteistyöstä ja seurannasta.

Lisäksi hyvinvointialueella ja kunnilla on paljon lakisääteisiä palveluja, joiden vaikuttava toteuttaminen edellyttää yhteistyötä emt. tahojen välillä. Yhteistyövelvoitteita löytyy näin ollen myös useista erillislaeista. Hyvinvointialueella ja kunnilla on myös lakisääteinen tehtävä asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä, oman toimialueensa osalta.

Kuntaliitto pitää edelliseen viitaten tärkeänä, että tavoitteissa korostetaan hyvinvointialueen ja kuntien suunnitelmallista, systemaattista ja pitkän aikavälin yhteistyötä sekä päivittäistä käytännön yhteistyötä eri palvelujen yhdyspinnoilla. Strateginen yhteistyö mahdollistaa palvelujen vaikuttavuuden vahvistumisen sekä resurssien tehokkaan käytön. Eri palveluissa toteutuva ns. päivittäinen käytännön yhteistyö puolestaan mahdollistaa sujuvat palvelupolut, asiakkaiden tarpeiden mukaisesti.

#### Tavoitteiden seurantamittarit

Kuntaliitto kiinnittää huomioita mittareiden paljouteen ja ns. eritasoisuuteen. Mittareita olisi hyvä priorisoida ja varmistaa, että mittarit todella mittaavat asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Lisäksi on tarpeen varmistaa, että valitut mittarit vastaavat mahdollisen johtamisen vähimmäistietoasetuksen sisällöllisiä linjauksia riittävällä tasolla.

Toimivan yhteistyön osalta mittaristo on puutteellinen, eikä mittaa varsinaisesti yhteistyön toimivuutta kokonaisuudessaan. Yhteistyön osalta mittareissa olisi hyvä näkyä hyvinvointialueiden ja kuntien yhteistyön kokonaisuuden toimivuus, joka ei tule nyt esille millään tavalla esitettyjen mittarien kautta. Yhteistyön osalta mitattavia asioita ovat esimerkiksi valtuustokausittaisen yhteistyöneuvottelujen (Laki hyvinvointialueesta 611/2021 14 §), sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen neuvottelujen (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 6 ja 7§) toteutus, yhdyspintakohtaiset ja yleisen yhteistyön rakenteet, kuten työryhmät, yhteistyöfoorumit, sopimukset, suunnitelmat ja ohjelmat sekä palvelupolkujen toimivuus.

TEA-viisarissa on kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyöhön liittyviä mittareita hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osalta. Tavoitteiden luonnoksessa esitetty mittari ”Kuntien ja hyvinvointialueiden terveyden edistämisen aktiivisuus” ei varsinaisesti mittaa yhteistyön toimivuutta, jonka vuoksi TEA-viisarin olemassa olevista mittareista olisi hyvä valita mukaan muita mittareita, kuten kunnan ja hyvinvointialueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön yhteistyön rakenteet. Yksinään tämä tuo kuitenkin yhteistyöstä suppean näkemyksen ja Kuntaliiton

näkemyksen mukaan hyvinvointialueiden ja kuntien yhteistyölle olisi tarpeellista etsiä relevantit mittarit myös laajempaan käyttöön.

Jurmu Liisa  
Kuntaliitto